

”Min Amanda var
fra Kerteminde...

” Min Amanda var fra Kerteminde...

af Marianne Weigel og Betina Følleslev.

Efterskriftet bygger på senere undersøgelser og er af Marianne Weigel.

Særtryk fremstillet ved åbning af ny Nordea filial i Kerteminde 10. december 2005.

Trods mange forskellige gendigtninger af Amanda-visen, er det den originale tekst fra Re-
vyen Harper i Luften, fra 1893, der har overlevet.

Her gengivet efter 250 Lystige Viser, Bind 1. Politikens Forlag, 1963.

*Min Amanda var fra Kjerteminde,
og hun kom til København i fjor,
sikke hendes øjne kunne skinne,
hendes tænder var som perlemor.
Hun var slank og rank, og jeg vil an'ta',
circa tyve tommer i figur.
:/: Og jeg gik på livet med Amanda,
hver engang hun havde udgangstur. :/:*

*Skæbnen kommer, når man mindst den venter,
hør nu bare, hvad der mig er hændt:
Sidste søndag traf vi en bekendter
og Amanda sa' han var student.
Med et smil tog han sin hat galant a'
og Amanda smilede igen.
:/: Og så præsenterede Amanda
mig studenten som en barndomsven. :/:*

*Og vi fulgtes ad til Esplanaden,
der var lummervarmt den formidda';
og ved pavillonen spurgte raden om vi sku'
et bæger ta',
og da just der var en tom veranda,
og som sagt det var et dejligt vejr,
:/: blev vi herrer enig med Amanda
om at ta' den lille genstand der. :/:*

*Efterhånden fik vi no'et at drikke,
jeg kan ikke huske, hvad vi fik,
men jeg husker nok, at jeg fik hikke
og gik udenfor et øjeblik.
Men da jeg kom ind igen, jeg fandt a',
der var ganske tomt ved vores bord,
:/: der var ikke skygge af Amanda,
af studenten heller ikke spor. :/:*

*Ak nu er min lykkestjerne dalet,
ranet af en medicinsk student,
han er på Kommunehospitalet,
og derinde er jeg ikke kendt.
Derfor spø'r jeg, tror De det er sandt a'
læger over kød og blod har ret?
:/:For når jeg så hitter min Amanda,
er hun ka'ske lavet til skelet. :/:*

Min Amanda var fra Kerteminde...

De fleste kender Amanda fra Kerteminde. Nogle kender hende som pigen fra visen ”*Min Amanda var fra Kerteminde*”, andre som skulpturen af fiskerpigen, der står ved Langebro i Kerteminde.

Trods navnefællesskabet var der oprindelig tale om to forskellige Amanda’er. Dén historie har en gruppe studerende ved Syd-dansk Universitet sat sig for at undersøge, og der er kommet en essaysamling og en udstilling ud af det. Det følgende bygger på de oplysninger gruppen fandt frem til. Historien, som har karakter af en myte, og som nok er mindre kendt, viser sig at bygge på en virkelig historie:

En af Kertemindes unge piger, Sophie Krag, rejste til København, hvor hun blev forlovet med revyforfatteren Anton Melbye. Hun sveg ham til fordel for en barndomsven fra Kerteminde, Vilhelm Nielsen, der læste jura i København. Som hævn skrev Anton Melbyes gode ven, viseforfatteren Axel Schwanenflügel, visen ”*Min Amanda var fra Kerteminde*”, som indgik i Vinterrevyen 1893 på Nørrebros Teater.

I det følgende vil det blive forsøgt at spore denne historie, undersøge, hvordan skulpturen kommer ind i billedet og se hvordan det hele bevidst eller ubevidst bliver til en

genial reklame for byen Kerteminde.

Amanda betyder *en der bør elskes*, og det gør indbyggerne i Kerteminde, så hvad kunstneren Robert Lund Jensen med sin fiskerpigeskulptur ikke ville føje sammen, det har beboerne, turistforeningen og museet i byen formået. Skulpturen reklamerer for alt, bare det er hjemmehørende i Kerteminde. Byen har skabt sig et ”brand”, som det hedder i markedsføringsterminologien, et ”brand” der har en bagvedliggende myte om en af byens piger. Myten er perfekt til formålet, der er en virkelig historie bag, men hele den sande virkelighed lader sig ikke aflure, hvor meget vi end prøver.

På sporet af historien om Amanda

En eftersøgning i landets forskellige arkiver giver ét hit i forbindelse med navnet Sophie Krag: Det Kongelige Biblioteks Kort og Billedafdeling. Her ligger et foto og et lille stykke linieret papir. Fotoet viser en smuk kvinde, og efter udseende og påklædning kan billedet fint være fra starten af 1900 tallet, men faktisk er der ikke bevis for, at det er den virkelige Sophie Krag. Vi kender ikke til andre billeder og vi har ingen beskrivelser af hendes udseende, ingen henvisninger til hvem, hvor og hvornår billedet er taget.

Når man ser på Sophie Krag, måske lidt stive ansigtsudtryk, skal man huske på, at hun skulle sidde helt stille i 5-10 min., for at billedet kunne blive skarpt. Desværre ved vi ikke hvor gammel hun er, og under hvilke omstændigheder fotografiet blev taget.

Kan vi stole på et ydmygt stykke papir, skrevet med let læselig skoleskrift, underskrevet af V.F. Woll, hvor der står:

Sophie Krag
f. 3/11 1871 i Kerteminde, † 10/2 1911 i
København.
Skuespillerinde. Ugift
(Ove Hansen og E. Juel Hansen: Slægten

Bom med Sidelinier. – Odense 1925)
(Hendes Ascendens ibid.) Iflg. Udsagn af
hendes Broder Frits Marius Krag er Visen
”Min Amanda var fra Kerteminde” i Vin-
terrevuen ”Harper i Luften” 1893 skrevet
om hende. Hun vragede nemlig Forf. An-
ton Melbye for exam. jur. Vilhelm Nielsen,
senest Dir. For Husmands-hypothekfor.
(Den Blaa Bog), der var f. i Kerteminde.
Revusfor. Axel Schwanenflügel skrev da Vi-
sen som en Art Hævn paa Melbyes Vegne.
V. F. Woll

Vilhelm Woll blev i 1913 udnævnt til borgmester i Kerteminde og i 1918 til politimester, en stilling han beklædte indtil han blev pensioneret i 1933. Han døde i 1958. Da han interesserede sig meget for lokalhistorie, ligger Kertemindeegnens Museer inde med mange af hans undersøgelser. Vi kan, ved sammenligning af hans underskrift, konstatere, at det tydeligvis er ham, der har underskrevet ovennævnte notat. Med en fortid som politimester og et ry for at være nøjeregnende omhyggelig med sine iagttagelser, har museet stor tillid til hans undersøgelser. Vi må gå ud fra, at der er belæg for, hvad han skriver og betragte ham som en pålidelig kilde.

Udsagnet skulle stamme fra hendes broder Frits Marius Krag. Fra udvandrersarkivet ved vi at en anden broder, Svergius Edvard Kragh, 30 år og urmager, forlod København

i 1894 for at rejse til Buenos Aires i Argentina. I Familien Boms Slægtsbog, hvortil Krag slægten er en sidegren, kan vi læse at Svergius Edvard aldrig vendte tilbage til Kerteminde, men døde i Brasilien. Slægtsbogen giver også spor af Frits Marius Krag. Han tog til Buenos Aires som sin bror, men vendte hjem igen efter 22 år, og bosatte sig i Kerteminde som skomager. I Udvandrerarkivet finder vi dog ingen Frits Marius, men at han boede i Kerteminde i 1912, ved vi fra Skifteprotokollen, da det var ham, der anmeldte faderens død den 19. april 1912. Frits Marius Krag blev, ifølge Familien Boms Slægtsbog, gift med Gerda Marie Bech i Kerteminde den 14. oktober 1911, adopterede en pige og levede her til sin død. Han kan meget vel have mødt Wilhelm Woll og fortalt historien om sin søsters skæbne, men om han selv var i Danmark og havde oplevelsen på første hånd, eller hvor han har den fra, ved vi ikke.

Hvem var Sophie Krag

I det hele taget ved vi ikke så meget om Sophie Krag. Ifølge kirkebogen blev hun født den 3. november 1871 i Kerteminde. Faderen Edvard Krag var urmager og havde værksted i familiens hjem Langegade 115 (tidligere mente man det var i nr. 79, men de nyeste undersøgelser viser, det var i nr. 115). Faktisk kan faderens værksted med det originale værktøj ses i dag på Kerteminde Museum. Sophie og hendes søskende gik på Kertemin-

Sophie Krags barndomsgade ca. 1910. Familien boede i Langegade nr. 115. Huset kan ikke ses på billedet, det ligger på venstre side af vejen efter svinget. Huset blev ombygget for mange år siden, og fremtræder nu meget anderledes end i 1910.

de Skole, fra de var syv år til de skulle konfirmeres som 14-årige, lige med undtagelse af den ældste, Augusta, som først startede, da hun var ni. Vi kan finde deres navne i den gamle skoleprotokol. Alle børnene rejste fra Kerteminde, og alle fik, efter tiden at regne, et ualmindeligt liv. Egentlig ved vi ikke noget om Sophies barndom, og vi ved heller ikke, hvorfor hun blev boende hjemme hos forældrene, når de fleste børn af håndværkere kom ud at tjene, efter de var blevet konfirmeret. Sophie var 21 år, da hun rejste fra barndomshjemmet i Kerteminde.

Sophie Krag's ældre søster Augusta fik en skuespillerkarriere, ikke under sit ungpigenavn, men med sine ægtemænds efternavne. Hun står således opført under dagmar-teatrets skuespillere i »De gule Blade« i Vejviserne for København. Hende og hendes mand bor mange år i Griffenfeldtsgade 43, 1. sal.

Det næste spor er Vejviseren for København. I 1892 og 93 bor hun Nørresøgade 45, 4. sal. Da søsteren Augusta også er registreret som bosiddende her, kunne man formode at Sophie rejste til storbyen for at hjælpe sin søster, hvis mand lige var død, og Augusta var blevet alene med en lille pige på ét år. Det kan også være, fordi Sophie så en mulighed for at følge i søsterens spor og blive skuespillerinde. Vi ved det ikke. Hun står ikke op-

ført som skuespiller ved nogle af teatrene, sådan som Augusta, der i mange år er at finde blandt skuespillerne på Dagmar-teateret. Men hun har haft en oplagt mulighed for at træffe Anton Melbye. Via sin søster kunne hun færdes i teaterkredse. Hun var på rette tid og sted til, at den fatale historie, som omtales i visen, kunne have udspillet sig! Men vi ved det stadig ikke, og mystikken holder liv i myten.

En fatal historie kan det have været, for sandsynligvis starter en social deroute for Sophie. Næste bolig, efter søsteren Augusta igen har giftet sig og er flyttet til Griffenfeldtsgade med sin nye mand Alfred Møller, er et kælderværelse i Sct. Hansgade, ifølge Københavns vejviser for 1894.

Frem til 1906 ved vi ikke, hvor Sophie opholder sig, men dette ene år bor hun i Sct. Annægade 6. Fra dette tidspunkt og frem til kort før sin død den 4. februar 1911, hvor hun er flyttet til sin broders hjem, kan vi heller ikke følge hende. Ifølge Skiftekommissionsprotokollen den 16. februar, var hendes sidste ophold hos broderen, klaverstemmer Hans Krag og svigerinden Mathilde i Flensborggade 61 i København. Hun døde på Rigshospitalet af betændelse i bronkier og lungevæv, kun 39 år gammel og efterlod sig kun sine gangklæder til en værdi af 20 kr. Begravelsen betalte svogeren Alfred Møller.

Noget tyder på, at hun dør i fattigdom og vi må undres over, at en pige fra et tilsy-

neladende socialt velfungerende hjem, dør så sølle. Hun blev aldrig gift, og vi kan ikke finde kilder til et arbejdsliv ud over en enkelt notits i Kerteminde Avis den 18. august 1898, der fortæller, at hun optrådte på Nyborg Sommerteater hvor: *Der var propfuldt hus og frøkenen fik 80 buketter og mange præsentar.* Hun må have forsøgt sig som skuespiller uden det store held, måske som syngepige, hvad mange måtte tage til takke med. At være syngepige var et job med et blakket ry. Mange havde en bibeskæftigelse, der medførte indskrivning i politiets registre, men intet tyder på, at det er her, vi skal finde Sophie. Var hun talentløs, eller var hun bare ikke uddannet? Hendes søster Augusta gik på Odense Teaters Elevskole og debuterede i 1877 i forestillingen "Lad os Skilles". Augusta blev ikke en stor stjerne, men vi kan i kilderne følge hendes karriere. Sophies søskende fik alle et liv og et arbejde, som vi kan følge, kun hun synes sølle og gemt i mystik.

Hvorfor gik det Sophie så skidt?

Når man nærlæser de få oplysninger, det i denne forbindelse, er lykkedes at finde frem om mytens kødelige ophav Sophie Krag, er der en fare for at overfortolke. På den anden side er der ikke meget kød på historien, hvis man ikke tør prøve, hvad vi vil kalde det kvalificerede gæt. Flere muligheder er nærliggende, hvis det ikke bare var fordi, hun var uheldig.

Man kunne gætte på, at den koleriske Anton Melbye kan have haft en finger med i spillet, så hun ikke fik fodfæste i teaterverdenen. Peger Sophies usle karriere i virkeligheden på, at en mægtig mand inden for revygenren, Anton Melbye, kendt revyforfatter og senere direktør på Nørrebro Teater, blev trådt for nær?

Et nyt kvindebillede

Skillingsvisen om Amanda udkom også i en anden version. Her handler historien om Amanda, der tager til storbyen, bliver gravid og må rejse tilbage til Kerteminde som enlig mor. Denne version slog aldrig rigtig an. Vi kan gisne om hvorfor, men den triste historie er hørt før. Det er det traditionelle kvindebillede, vi ser her.

Visen kan nemlig også ses som historien om en ny kvinde, en kvinde der tør sige nej, nej til en mand som eftertiden ikke har omtalt med ypperlige superlativer, en mand, som nok besad økonomiske fordele, men ikke menneskelige. En kvinde, som turde sige ja til en mand der, som Vilhelm Nielsen, havde blik for de små i samfundet. At hun har kendt ham, må vi gå ud fra. Vilhelm Nielsen er vokset op i Kerteminde, født d. 14.11.1869. Han rejste til København, hvor han læste jura, blev senere direktør for dagbladet Politiken og en af de ivrigste initiativtagere inden for husmandsbevægelsen. I sommeren 1888 var han hjemme i Kerteminde

Revyforfatteren Anton Melbye blev senere direktør for Nørrebros Teater. De forskellige Københavnske revyforfattere havde et nært forhold til hinanden, både arbejdsmæssigt og socialt. For eksempel dannede de et fælles sangkor.

og arbejdede på By- og Herredskontoret. Hvor nært han og Sophie har kendt hinanden, ved vi ikke, men de var i København på samme tid. Hun fik ham godt nok ikke, Vilhelm!

Ser vi på det foto, vi kender som Sophies, ser vi en kvinde, ikke i korset og hvepsetalje, som var almindeligt på den tid. Hun er i reformkjole, det vil sige løsthængende uden

stramt snøret korset.

Var hun forud for sin tid? Pegede hun med sit liv frem mod en ny tid, hvor skudsmålsmålhbøger ikke mere var lovpligtige, hvor også kvinder fik stemmeret, hvor kvinders frigørelse stod på programmet?

Myten om Sophie Krag er fortsat rummelig for mange fortolkninger.

Visens historie

Visen om Amanda: *Min Amanda var fra Kereminde*, stammer fra Vinterrevyen på Nørrebros Teater i 1893, også kaldet *Harper i Luften*. Anmeldelser fra tidens aviser giver den mange roser og spår især visen om Amanda en fremtid. Det, må vi sige, kom til at holde stik.

Selve revyens handling kender vi fra en anmeldelse i Avisen Dannebrog fra den 11. februar 1893. Dannebrog var en avis, der fulgte med i, og omtalte alle små og store begivenheder i København, og som også fulgte dem til dørs.

Vinterrevyen havde premiere den 10. februar 1893. Titlen "*Harper i Luften*" var hentet hos Henrik Ibsen, hvor der i teaterstykket "*Bygmester Solness*" forekommer sætningen "*Jeg hører harper i luften*". Teaterstykket blev opført i samme periode, og var almindelig kendt, således også udtrykket "*Jeg hører harper i luften*".

I avisen kan vi læse, at revyen "*Harper i Luften*" var forfattet af Sven Flue, alias Axel

Schwanenflügel, og blev en "eklatant Sukces". "Et næsten elegant Premierepublikum havde fyldt Huset. Stemningen var paa Forhaand oppe og udpræget elskværdig". I forspillet optræder Hr. Jens Jensen Soldenæs bygmester og redaktør af Hønsseavlertidende iført en "fortræffelig Henrik Ibsen-maske". Han har opfundet et flyveapparat, og skal flyve til Paris med Hr. Fernando Vogelsang formand for fuglehandlernes sangforening og Frk. Symboline. Der synges og "vandes høns". Der insinueres, at "Thorvaldsen umuligt kan være kommet til sit museum på en ærlig måde, siden han har "bugget" det alt sammen". Således fortsætter indslagene med at fabulere og politisere over de seneste københavnske hændelser. Oftest lå der en virkelig begivenhed bag teksterne. Revyforfatterne var, blandt andet på grund af teater- og revy-cencuren, blevet rene mestre i antydningens kunst, og deres pen var frygtet.

Succesen betød mange opførelser. Sangene blev en landeplage. Tekst og musik udkom på Vilhelm Hansens Forlag, og et eksemplar af Harper i Luften kan stadig ses på Det Kongelige Bibliotek.

Tidens største skillingsviserforfatter Julius Strandberg overværede revyen og gendigtede visen om Amanda. Som en af de første, der solgte skillingsviser til hele Danmark, sørgede han for, at visen blev kendt i hele landet. Visen blev over tid genoptrykt og genudgivet på andre forlag helt frem til trediverne.

Revyen »Harper i Luften« blev opført på Nørrebro Teater i Ravnsborggade i København. Frederik Jensen, som var meget afholdt af publikum, sang visen om Amanda. Den var skrevet af Axel Schwanenflügel og blev en af hans mest populære.

Amanda-skulpturen fra 1954, af Robert Lund-Jensen står ved Langebro i Kerteminde. Den er blevet byens vartegn.

Den er blevet indspillet på plader, bånd og cd. Visen er gennem tiden blevet fortolket af bl.a. Hans W. Petersen, Buster Larsen og Dræsinebanden. Visen blev virkelig en succes. Den kendes og synges også i dag, mere end hundrede år efter den første opførelse.

Myten får sit ikon

I dag forbinder mange af Kertemindes borgere *Amanda* med statuen, der står ved Lan-

gebro, og opfatter denne *Amanda* som vartegnet for deres by. Skulpturen er lavet i 1954 af Robert Lund Jensen og er en fiskerpige i granit, meget ulig visens Amanda som var *20 tommer i figur*. (ca. 50,3 cm). Det kunne umiddelbart se ud som om, der var et kvantespring mellem visen og skulpturen, hvilket kunstneren også kraftigt gav udtryk for, men var det ren tilfældighed, da "Amanda", godt 50 år efter visens debut på Nørrebro Teater, fik en identitet som fiskerpige med plads ved havnen i Kerteminde?

Det er måske ikke så underligt, hvis man ser på Kertemindes fortid. I kraft af byens placering ved Storebælt har Kerteminde været præget af skibsfart og fiskeri. Både havn og fiskeri har været en stor del af byens identitet, og måske er det netop dette levn, der har fået lov til at leve videre i Robert Lund Jensens Amanda-skulptur, en fiskerpige, der symboliserer fiskerbyen Kerteminde. Skulpturen var bestillingsarbejde for Kerteminde Kommune, men at hun skulle hedde Amanda, var Robert Lund Jensens egen ide. I et citat fra en artikel fra 1978 får vi en fornemmelse af kunstnerens egne tanker og intentioner:

*"Mit speciale er piger, og da der var tale om en fiskerby blev resultatet ganske naturligt en fiskerpige. Og da navnet Amanda allerede blev forbundet med byen døbte jeg statuen Amanda."*¹

Han har sandsynligvis ikke kendt histo-

rien om Sophie Krag som Amanda, for i et brev fra 1980 slår han fast at: ”Skulpturen har kun navnet fælles med sangens ”Amanda”.²

Robert Lund Jensen kan siges selv at have bidraget til mytedannelsen omkring Amanda. Han så det som en livslang opgave at beskytte sit værk, så det ikke blev udnyttet til dårlige efterligninger. Denne holdning førte i 1990’erne til en retssag imod kunstmaleren Jeppe Eisner, der med værket ”Ohh Amanda”, udstillet i 1994, havde skildret skulpturen afklædt og med et noget mere forførende glimt i øjet. Pludselig blev skulpturens mere moderlige og traditionelle kvindeskikkelse ikke kun set i forhold til Amanda fra visen, men også i modsætning til maleriets nøgne og mere frigjorte kvindeskikkelse.

Det ser ud som om, myten om Amanda har haft to vigtige knudepunkter. Først i revyvisen senere i den materielle manifestation i form af skulpturen. I hver deres tid har de fungeret som en slags ”konstrueret erindringssted”, der har repræsenteret og videreført en kollektiv fortælling om Amanda og Kerteminde.

Byen har bevidst eller ubevidst sørget for en ”sammenblanding” af de to Amanda’er, og spændingsfeltet imellem dem syntes at have været konstituerende for myten.

Udviklingen kan måske bedst forklares med museumsdirektør Erland Porsmoses ord i en artikel fra 2003: ”På moderne sprog er

forklaringen på den udvikling formentlig, at ”brandet manglede et ikon” – man savnede et billede af Amanda-myten.”³

Kerteminde og Amanda

Byen Kerteminde tog sangen til sig og ikke mindst Amanda-navnet. Helt tilbage i 1913, da Kerteminde kunne fejre 500 års jubilæum som købstad, benyttede man visens melodi til en jubilæumssang med titlen: ”Til Fødselsdagsbarnet Kerteminde Amanda”. Måske er det et af de tidligste tegn på at Amanda-navnet knyttedes til byen. Man havde her benyttet Amanda som en slags fælles navnebetegnelse for og i sammenhæng med Kerteminde.

Fra 1930’erne markedsfører Amanda-navnet forskellige produkter og ikke mindst turistforeningen kæder sin markedsføring sammen med Amanda. Navnet bliver symbol på fiskerbyen, badebyen og byens dejlige døre.

Da Robert Lund Jensens skulptur kommer til, samles brikkerne til ét genialt brand. Til trods for at Robert Lund Jensen tager kraftigt afstand fra visens Amanda, kører markedsmekanismerne i stilling og, Amanda markedsfører alt fra torskerogn til sangkor, fra brødmaskiner støbt i jern til apotekets receptkuverter. Mange tråde er strikket sammen for at forme myten om *Amanda fra Kerteminde*, den myte, som kan give beboerne i Kerteminde en fælles identitet.

Jernstøberiet forsøgte sig med mange Amanda-produkter. Således en Amanda-hund til at skrabe snavsede sko af på, en Amanda-kødhakker og en Amanda-hobbyambolt. Fiskefabrikken 555 lancerede med succes en Amanda-torskerogn, en Amanda-sild og -fiskeboller.

Brandet har nu noget for øjet og øret, det illustreres af skulpturen, huskes ved sangen ”Min Amanda var fra Kerteminde” og har en bagved liggende myte om en af byens piger. Myten synes perfekt til formålet, og der er en virkelig historie bag!

Min Amanda er stadig fra Kerteminde

I dag er forestillingerne om Amanda fortsat mange. Det endelige overblik over myten fås nok aldrig, for det første fordi aspekterne er så mange, men også fordi myten stadig kan udvikle sig. Det er ikke udelukket at nye Amanda-fortolkninger vil komme til. Måske er det slet ikke så værst endda. Hvis alle

aspekter kunne belyses, bevises eller afvises, ville man risikere at ophæve mystikken, og myten ville forsvinde, og i Kerteminde vil man sikkert stadig gerne kunne sige: *Velkommen til Kerteminde, Amandas by.*

Litteratur

Min Amanda... - menneske og myte, udgivet af Kertemindeegnens Museer og Syddansk Universitet, Center for Historie, 2004.

¹ ”Hvem er egentlig Amanda?“, peba., 19. april 1978, Ukendt Ugeblad, Kerteminde Egns- og Byhistoriske Arkiv – P.k. 19

² Brev til Fru Grethe Andersen, Odense, november 1980, fra Robert Lund Jensen, privat eje.

³ Kerteminde Avis, 14. 11. 2003, www.c-kerteminde.dk/nyheder - 16. 4. 04

Illustrationer

Billede side 5: Foto af Sophie Krag. Det Kongelige Bibliotek, Kort og Billedafdelingen.

Billede side 6: Foto af Langegade, Kerteminde. Kerteminde Egns- og Byhistoriske arkiv.

Billede side 7: Foto af Augusta Krag. Kerteminde. Kerteminde Egns- og Byhistoriske arkiv.

Billede side 9: Foto af Anton Melbye. Det Kongelige Bibliotek, Kort og Billedafdelingen.

Billede side 10: Forside til revyen »Harper i Luften«. Udgivet hos Vilhelm Hansens Forlag 1893. Det Kongelige Bibliotek, Center for Musik og Teater.

Billede side 11: Foto af Robert Lund-Jensens Amanda skulptur i Kerteminde

Billede side 13: Brødmaskine. Kerteminde Egns- og Byhistoriske arkiv.

Efterskrift

En myte bliver man aldrig færdig med at efterforske. Des færre oplysninger, der direkte er at finde om Sophie Krag's person, des mere spændende er det at sammenstykke den kontekst, hun indgik i, finde nye spor til historien om hende og trekantsdramaet.

Nye undersøgelser om Vilhelm Nielsen, den unge student hun foretrækker frem for Anton Melby, bringer ham i en interessant kontekst nærmere Sophie Krag og hendes familie. Historien om ham er desuden en interessant historie om en social opstigning i samfundet.

Hvem var Vilhelm

Vilhelms farfar Ole Nielsen var som 31 årig skomagersvend gift med Ulrikke Wilhelmine Hansen, der var ét år ældre. De boede i Præstegade i Kerteminde og havde en lille søn Niels Peder Christian på to år.¹ Skomagersvenden blev skomagemester og fik endnu to sønner Ulrik Vilhelm og Anders Rudolf. Niels bor som 28 årig stadig hjemme og er sadelmagemester, Rudolf, som er 8 år yngre, arbejder som contorist,² Ulrik bor dog ikke længere hjemme. Han blev fattigbestyrer og kom i byrådet.

Anders Rudolf Nielsen blev far til *Vilhelm Henrik Nielsen*. Contoristen blev her-

Broder og søster Vilhelm Nielsen og Alma Wandahl født Nielsen. Opvokset i Kerteminde, men begge levede deres liv i København.

redsfuldmægtig og senere kæmner i Kerteminde, blev branddirektør, og kgl. vejer³. Hans skat steg fra 4 Rd. til 41 Rd. i perioden 1868 til 1875, altså med mere end 1000%, og indtægten er selvfølgelig steget tilsvarende. Vilhelm tilbragte sin barndom i Vestergade 12 (brandnr.312), en del af den store Muusgård. En værdig bolig for byens kæmner, som aldrig ejer, men altid vælger at leje sin bolig. Senere flyttede familien til Langedgade 40. De to ældste børn flyttede til København, og den yngste Ida blev hjemme til faderens død og flytter først da, ligesom moderen, til København.

Strandvejen malet af William Wandahl. Uden datering.
"Som landskabsmaler tjente han, ifølge egen udtalelse, for lidt til at kunne leve, og han tænkte, at han muligvis kunde tjene nogle penge som skuespiller. Han havde jo visse erfaringer, da han havde spillet komedie i Studentersamfundet sammen med Ove Rode."
Biografi Teatermuseet

Vilhelm havde to søstre, den ét år ældre Alma Vilhelmine Rodine, som blev skuespillerinde, og den seks år yngre Ida Rudolphine, hvis erhverv ikke er kendt. Børnene voksede op i en familie, der ikke manglede penge, men deres mor Adolphine Vilhelmine Frederikke Worsøe kunne fortælle dem, hvordan hun selv voksede op som den ældste af tre søskende, der mistede deres fader, da hun endnu ikke var fyldt otte år. Hvorledes de måtte bo i Det kongelige Opfostringshus, trods det at moderen førte æskefabrikationen videre efter manden. At moderen hurtigt giftede sig igen med den syv år yngre bogbindermester Carl Gottlieb Kemnitz og fik to børn mere med ham, således at der kun var to års forskel på den yngste Worsøe og den ældste Kemnitz. I denne nye familie var der råd til både tjenestepige og tjeneste-

karl. En historie om livets omskiftelighed, der sikkert medvirkede til, at der var højt til loftet i det Worsøe-Nielsenske hjem.

Vilhelm synes livet igennem at have stor social forståelse for de fattige i samfundet. Han var en væsentlig skikkelse i arbejdet for de husmænd, der i forbindelse med lensafløsningen fik mulighed for at oprette deres eget husmandssted med lidt jord, et lille stuehus og en stald.

Endnu en skuespillerinde

Vilhelms søster Alma blev skuespillerinde. Allerede som 18-årig optrådte hun på Folke-teateret i København, som Marian i forestillingen Selvstyre den 25. november 1888. Det er ikke sikkert at hun var uddannet skuespillerinde, sådan som Sophies søster Augusta, måske var det Augusta der førte hende med

ind i den københavnske teaterverden? eller var det William Wandahl?

I 1886 ved vi nemlig at kunstmaleren William Wandahl besøgte Kerteminde. Han havde truffet maleren Johannes Larsen på Zahrtmanns malerskole i København to år tidligere og var med denne hjemme i Kerteminde på ferie. Han har malet flere billeder med byen som motiv, hvilket tyder på at han besøgte Kerteminde gennem adskillige år. I 1886 malede han *Strandgade*. Hvornår han malede *Strandvejen*, ved vi ikke, men hvis ikke det er før 1886, er det heller ikke meget senere at dømme efter malemåden. Begge malerier findes på Johannes Larsen Museet i Kerteminde. I forbindelse med besøgene i Kerteminde har han sandsynligvis lært Alma at kende.

En kreds af unge venner

Almas broder Vilhelm havde gået i klasse med maleren Johannes Larsen i Kerteminde Borger og Realskole. Man kan derfor forestille sig den sommer i 1886, hvor Vilhelm, sandsynligvis ligesom i 1888, var i Kerteminde og arbejdede på By- og herredskontoret, hvor hans far var kæmner; at der her opstod et dynamisk miljø af unge mennesker, malere, skuespillere og deres søskende. Søstre Augusta, Camilla og Sophie, broder og søster Vilhelm og Alma, Johannes Larsen og hans malervenner deriblandt William Wandahl. At de skabte bånd mellem Kerte-

minde og København.

Var det venskab med William Wandahl, der trak Alma og skuespillerparret Augusta og Hugo Kruse til Københavns teaterverden? I 1888 blev Wandahl skuespiller på Dagmar-teatret og Alma på Folketeatret.

I hvert fald træffer vi senere dem alle fire som skuespillere på Dagmar-teatret, hvor William Wandahl også er overregissør, og Augusta har fundet mand nummer to Alfred Møller. Men hvorfor finder vi ikke også Sophie her? Gruppen synes ellers at holde sammen i rigtig mange år. Sophies liv er stadig hyldet i mystik, men livet omkring hende toner kraftigere frem.

Sandsynligheden for Sophie som Amanda

Når myten om Sophie Krag som Amanda tidligere blev omfattet med meget usikkerhed, skyldtes det blandt andet, at en tidligere benyttet kilde: Bom-slægtens Slægtsbog viser sig at indeholde den fejlagtige oplysning, at Sophies broder Frits Marius Krag opholdt sig 22 år i Buenos Aires. Et forhold der er vigtigt, da det var ham, der bragte historien frem, ham der fortalte, at det var Sophie, der sveg Anton Melby til fordel for Vilhelm Nielsen. Ham der har knyttet visen til sin søsters skæbne. Nye undersøgelser viser, at Marius i mange år var på valsen, altså rejste rundt efter arbejde, men ikke i Buenos Aires.

Hans færden kan følges via Kerteminde

Kommunalarkivs pas-protokol til København, til Slagelse, Roskilde, de fynske købstæder, til Haderslev og Kiel. Man kan således iagttage, at Marius i alle årene havde sin base i Kerteminde, at han havde tæt kontakt til familien og med stor sandsynlighed fulgte med i, hvad der skete også i Sophies liv.

Dette, til forskel fra at have været langt væk i Buenos Aires i 22 år, fjerner usikkerheden og underbygger i stedet hans udsagn om Sophies trekantsdrama, Sophie som Amanda.

¹ Folketælling Kerteminde 1834

² Folketælling Kerteminde 1860

³ Folketælling Kerteminde 1880 og 1901

Utrykte kilder og illustrationer

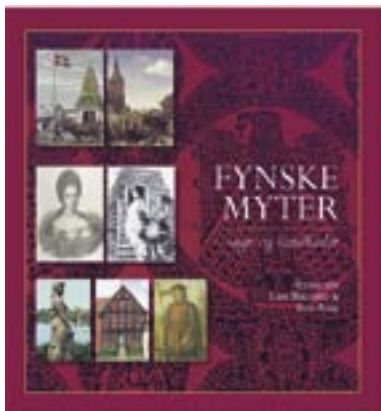
Kerteminde Egns- og Byhistoriske Arkiv:
Skoleprotokoller fra Kerteminde Borger og Realskole:
Hovedprotokol og Fraværsprotokol
Foto af Augusta Krag Kruse

Johannes Larsen Museet, Møllebakken 14, 5300 Kerteminde: Malerierne Strandvejen og Strandgade af William Wandahl

Teatermuseet i Hofteatret - Christiansborg Ridebane 18, 1218 København: Biografier med billeder af Alma og William Wandahl

Landsarkivet for Fyn, Jernbanegade 36 a,
5000 Odense C:
Pas-protokoller fra Kerteminde
Kirkebøger for Kerteminde
Skifteprotokoller for Kerteminde
Folketællinger

Oplag: 500
Tryk: Midtfyns Bogtryk
Layout: AB Grafisk design

Artiklen er første gang publiceret i bogen Fynske myter - sagn og sandheder, der er redigeret af Lars Bisgaard og Sven Rask. Et samarbejde mellem Historisk Samfund for Fyns Amt og Syddansk Universitetsforlag.